

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Organizace zaměřené na náhradní rodinnou péči v Karlovarském kraji

Kateřina Spieglová, DiS.

Bakalářská práce

Studijní program: Sociální práce se zaměřením
na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

Praha 2024

Prague College of Psychosocial Studies

Organizations focused on substitute family care in the Karlovy Vary Region

Kateřina Spieglová, DiS.

The Bachelor Thesis

Field of Study: Social Work with Orientation
to Communication and Applied Psychotherapy

The Bachelor Thesis Work Supervisor: prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

Prague 2024

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Kynšperku nad Ohří dne 23. 4. 2024

.....
Kateřina Spieglová, DiS.

Poděkování:

Mé poděkování patří prof. PhDr. Lence Šulové, CSc. za cenné rady, ukotvení v tématu a laskavému nasvícení oblastí, která jsem neměla opomenout při vypracování bakalářské práce. Dále děkuji všem, kteří mě podporovali a byli ochotni sdílet své osobní i profesní zkušenosti.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá systémem náhradní rodinné péče a fungováním doprovázejících organizací v Karlovarském kraji. Jejím hlavním cílem je zmapování činnosti organizací, které doprovází pěstouny v regionu. Shrnuje nejdůležitější teoretické přístupy o vlivu nepříznivých životních událostí v dětství na vývoj jedince. Zahrnuje i statistická a výzkumná data z praxe a legislativní předpisy.

Práce obsahuje přehled doprovázejících organizací v Karlovarském kraji a jejich konkrétní nabídky, které se v některých obsahových oblastech liší. Součástí práce jsou rozhovory a jejich reflexe s pěstouny, svěřenými dětmi a doprovázejícími sociálními pracovníky.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, doprovázející organizace, vývojové trauma, Karlovarský kraj, pěstoun, osvojení, svěřené dítě

Abstract

The bachelor thesis deals with the system of a substitute family care and the functioning of the accompanying organizations in the Karlovy Vary region. Its main aim is to map the activities of organizations that accompany foster parents in the region. It summarizes the most important theoretical approaches to the influence of adverse life events in childhood on the development of an individual. It also includes statistical and research data from practice and legislation.

The work includes an overview of the accompanying organizations in the Karlovy Vary region and their specific offers, which differ in some content areas. The work includes interviews and reflections with foster parents, entrusted children and accompanying social workers.

Key words

Substitute family care, accompanying organizations, developmental trauma, Karlovarský kraj, foster parent, adoption, entrusted child

Obsah

Úvod.....	9
1	Vymezení pojmu náhradní rodinná péče 10
1.1	Náhradní rodinná péče 10
1.2	Typy náhradní rodinné péče 11
2	Historie, demografické údaje, legislativa osvojení a pěstounství 13
2.1	Historie 13
2.2	Demografické údaje 18
2.3	Legislativa osvojení a pěstounství 18
2.4	Osvojení a pěstounství 20
2.4.1	Pěstounství 20
2.4.2	Osvojení 20
2.4.3	Mezinárodní osvojení 21
3	Doprovázející organizace a jejich činnosti 22
3.1	Podstata organizací náhradní rodinné péče..... 22
3.2	Doprovázení v pěstounských rodinách..... 22
3.2.1	Práva pěstounů..... 22
3.2.2	Povinnosti pěstounů..... 23
3.2.3	Doprovázející pracovník..... 24
3.2.4	Doprovázející organizace v Karlovarském kraji 26
3.2.5	Náhradním rodinám, o.p.s. 26
3.2.5.1	SOS dětské vesničky, z.s. 27
3.2.5.2	Dobrá rodina, o.p.s..... 27
3.2.5.3	Dětský úsvit, z.s. 29
3.2.5.4	Prima Vizus, o.p.s. 30
3.2.5.5	Centrum pro rodinu a dítě Valika, z.s. 30
3.2.5.6	Služby pro rodinu, z.ú..... 30
3.3	Přípravy náhradních rodičů..... 31
3.4	Program PRIDE 32

4	Specifické aktivity v oblasti doprovázení	33
5	Náhradní rodinná péče v číslech	34
5.1	Aliance náhradních rodin ČR	34
5.2	Dobrá rodina, o. p. s.....	34
5.3	Data v Karlovarském kraji.....	34
5.4	Kampaň Krajského úřadu Karlovarského kraje.....	35
5.4.1	Počet dětí, kterým byla zprostředkována PP	36
5.4.2	Počet dětí podle pohlaví.....	36
5.4.3	Děti v PP s ohledem na kraj.....	36
5.4.4	Počet a velikost sourozeneckých skupin, kterých byla zprostředkována PP.....	37
5.4.5	Ministerstvo práce a sociálních věcí.....	37
6	Rozhovory s doprovázejícími pracovníci	38
6.1	Gábina.....	38
6.2	Veronika	39
6.3	Dana	39
6.4	Regina	40
6.5	Eva	40
7	Rozhovory s pěstouny.....	41
7.1	Veronika	41
7.2	Martin	42
7.3	Lenka	43
8	Rozhovory s dětmi	44
8.1	Maruška, 9 let	44
8.2	Honza, 14 let.....	45
8.3	Jana, 15 let	45
	Závěr.....	47
	Seznam použitých zdrojů	49

Úvod

Náhradní rodinná péče je v poslední době velmi diskutované téma, protože mnoho dětí vyrůstá mimo svoji biologickou rodinu. Zhruba 8 000 dětí v České republice je umístováno do dětských domovů a do roku 2021 i do kojeneckých ústavů.

V mém blízkém okolí se profesně několik lidí věnuje doprovázení pěstounských rodin a já bývám součástí debat a aktivit s tím spojených. Učím na základní škole v Chebu a někteří moji žáci pocházejí z náhradních rodin, kde jsou pěstouni příbuzní či nikoli. Vnímám, jak odlišnou mají historii a podmínky, jak bývá jejich chování jiné než ostatních dětí. Nebývá to však u všech.

Do té doby, než jsem se s dětmi z náhradní rodinné péče setkávala takto intenzivně, jsem si nemyslela, jak složité mohou být jejich reakce na běžné situace, jak moc jsou zranitelné a někdy nepřijímané okolím vrstevníků. Tyto děti byly vystaveny různým formám zneužívání, zanedbávání nebo traumatickým událostem v biologické rodině. Naučily se obranné mechanismy, které však nejsou pochopitelné, srozumitelné a funkční v běžné komunikaci s vrstevníky nebo dospělými. Náhradní rodiče se jim snaží zajišťovat bezpečí a ochranu, ale ani oni si v řadě případů nevědí rady v krizových situacích výchovy. Pěstouny bývají prarodiče svěřených dětí a ty nezdědka trpí pocitem selhání u svých potomků.

Ačkoli start nebo situace dětí svěřených do pěstounské péče není optimální, jsou schopné se s traumaty vyrovnávat a vést spokojený a úspěšný život.

Toto pozorování mě přivedlo k myšlence, abych do problematiky náhradního rodičovství pronikla trochu víc.

V bakalářské práci se zaměřím na rozdělení náhradní rodinné péče, legislativní rámec, doprovázení pečujících osob, zmapování doprovázejících organizací v Karlovarském kraji a služby, které nabízejí. Pro příklad uvedu některé statistické údaje získané ze zdrojů Ministerstva práce a sociálních věcí, Karlovarského kraje a doprovázející organizace Dobrá rodina, o.p.s. a Aliance náhradních rodin České republiky.

Dále se soustředím na konkrétní informace doprovázejících pracovníků a rozhovory s pečujícími osobami a dětmi v oblasti spokojenosti se službou doprovázení.

1 Vymezení pojmu náhradní rodinná péče

1.1 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je forma péče, kdy dítě vyrůstá v co nejpřirozenějším a nejpodobnějším prostředí klasické rodině. V české republice toto umožňuje adopce (osvojení) nebo pěstounská péče (Matějček, 1999).

Jedná se o formu nekolektivní péče, kterou vykonávají náhradní rodiče, a tak může dítě vyrůstat v prostředí, které se podobá co nejvíce jejich vlastní rodině. Má přednost před ústavní péčí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Náhradní rodinná péče vytváří záchrannou síť pro děti, o které se rodiče přechodně nebo trvale nemohou či nechtějí starat. Zajišťuje pro děti tu nejlepší variantu v případech, kdy nemohou vyrůstat ve své původní rodině. Díky náhradní rodinné péči tisíce dětí vyrůstají v rodinném prostředí, kde mají zabezpečenou blízkost stabilních osob, jsou přijímány, v rámci individuální pomoci mají možnost zpracovávat svá traumata, učí se novým možnostem zvládnání stresových situací, načítají vhodné vzorce chování, jsou součástí řešení běžných rodinných situací a tím lépe vybaveny pro samostatný život. Prostřednictvím náhradní rodinné péče se jim dostává větších možností a šancí na úspěch v životě, založit rodinu a budovat širší rodinnou a sociální skupinu pro sebe a své děti (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Náhradní rodinná péče má různé varianty – adopci (neboli osvojení), pěstounskou péči (někdy se označuje za dlouhodobou pěstounskou péči) a pěstounskou péči na přechodnou dobu. Pro každé dítě se podle jeho právní situace vybírá ta nejlepší možnost (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

V České republice je aktuálně více než 26 000 dětí, které nemohou vyrůstat ve stabilním prostředí původní rodiny. Ve světě je již zcela běžné, že se děti neumísťují do ústavů. U nás bohužel stále máme v dětských domovech a kojeneckých ústavech kolem 8000 dětí. Všichni, kdo jsou zapojeni v systému NRP, se to ale postupně snaží změnit. Dobrá rodina dlouhodobě usiluje o to, aby co nejvíce ohrožených dětí našlo svoji novou rodinu. Protože usiluje o to, aby každé dítě patřilo do rodiny (Dobrá rodina, n.d.).

1.2 Typy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinnou péčí rozdělujeme na nezprostředkovanou náhradní rodinnou péči příbuzenskou nebo péči blízkých osob. Ta může být:

- svěřením do péče jiné osoby než rodiče;
- osvojením (adopce);
- poručenství s péčí;
- pěstounskou péčí.

Dalším typem je zprostředkovaná náhradní péče. Dítě, o které nepečují rodiče dále může být svěřeno do tzv. institutu k ochraně zájmů a zastupování dítěte, což je role poručníka nebo opatrovníka (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Za náhradní rodinnou péčí považujeme: péči jiné osoby, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu, poručenství s péčí a osvojení. Všechny tyto formy se uskutečňují na základě rozhodnutí soudu. Dítě je svěřeno náhradním rodičům. Kromě osvojení jsou ostatní formy zrušitelné a ze zákona mají pečující osoby povinnost spolupracovat s OSPOD dítěte a umožňovat kontakt s biologickou rodinnou (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

V případě péče jiné osoby svěřenectví zajišťuje péči osoba příbuzná nebo dítěti blízká, která zastupuje dítě v oblastech vymezených soudním rozhodnutím. Rodičům zůstane zachována rodičovská odpovědnost a vyživovací povinnost. Soud stanoví výživné rodičům, pečující osoba musí spolupracovat s Orgánem sociálně právní ochrany dítěte (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Pěstounská péče může být zprostředkovaná (osoba je vybrána krajským úřadem) nebo nezprostředkovaná, kdy se jedná o osobu dítěti příbuznou nebo jinak blízkou. Rodiče mají zachovanou rodičovskou odpovědnost a vyživovací povinnost. V tomto případě však výživné přechází na Úřad práce ČR a ten vyplácí příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Pěstoun má nárok na odměnu pěstouna, případně příspěvek při pěstounské péči. Jsou mu ale stanoveny povinnosti spolupracovat s doprovázející organizací, vzdělávat se, umožňovat kontakt s biologickou rodinou apod. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Krizovou péčí o ohrožené děti zajišťuje pěstounská péče na přechodnou dobu. Jedná se o péči dočasnou, která může trvat nejdéle 1 rok. Svěření dítěte do přechodné pěstounské péče navrhuje Orgán sociálně právní ochrany dítěte a rozhoduje o ní soud. Pečující osoba musí být proškolená a posouzena krajským úřadem. Pěstouni mají nárok na odměnu pěstouna a další dávky pěstounské péče. Výživné stanovené soudem hradí rodič k rukám Úřadu práce ČR, dítěti je vyplácen příspěvek na úhradu potřeb dítěte (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Další formou náhradní rodinné péče je poručenství s osobní péčí. Ta je stanovena v případě, že žádný z rodičů není. Poručníka jmenuje soud a stává se tak zákonným zástupcem. Je na něj pohlíženo jako na pěstouna. Dostává dávky pěstounské péče, má práva a povinnosti pěstouna (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Odlišnou, od výše uvedených forem, je osvojení. Přijetím dítěte za vlastní zanikají právní vazby s biologickou rodinou a vznikají právní vazby k rodině osvojitelů. V rodném listě dítěte jsou zapsáni jako rodiče osvojitelé. K osvojení je většinou potřeba souhlas rodiče. Osvojitelé nemají nárok na speciální dávky ani doprovázení (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

2 Historie, demografické údaje, legislativa osvojení a pěstounství

2.1 Historie

Z historie vyplývá, že za předchůdce pěstounské péče může být považován institut kojných. Byl znám již ve starověku v Řecku i Římě. V Římě se kojné shromažďovaly u sloupu Columna Lactaria a nabízely služby manželkám patriciů. Ve středověké Evropě patřily kojné k běžnému služebnictvu u panovnických dvorů ve šlechtických sídlech v nebo bohatých měšťanů. Ve Francii bylo obvyklé, že dítě dávaly matky kojné na venkov na dva roky. Děti prý ale často toto období nepřežily (Matějček, 1999).

Vývoj pak mnoho nepokročil až do doby hromadného zřizování nalezinců v době osvícenství na konci 18. století. Ale i pak, jak se dovídáme ze spisů Vojtěcha France v druhé polovině minulého století, placené kojné a chůvy existují nadále. Dostává se jim však již úředního názvu „pěstounů“. Kromě soukromé iniciativy se tu ovšem angažuje už i stát svými úředními orgány. Dítě – tentokrát z nalezince, stejně jako dříve z rodiny – brzy po narození odchází ke kojné na venkov, do poměrů ekonomicky a hygienicky „ubohých“ a pobývá tam ne už dva roky, nýbrž šest let (Matějček, 1999).

V období první republiky existovala Okresní péče o mládež, která měla i moc výkonnou. Případla jí péče o mládež osiřelou a opuštěnou. Okresy v té době spravovaly 24 okresních sirotčinců a stát spravoval 60 dětských domovů určených k dočasnému pobytu ohrožených dětí. Kapacita nepřesahovala 20 míst. Po vyřízení soudních formalit přecházely děti zpět do vlastních rodin, nebo pro ně byly vyhledávány pěstounské či adoptivní rodiny. Pokud se nenašly, děti putovaly do ústavů (Matějček, 1999).

Pěstounská péče se dělila na Pěstounskou péči nalezeneckou, řízenou a kontrolovanou Okresní péčí o mládež, pěstounskou péči v koloniích a pěstounskou péči na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny (ta byla bez soudního jednání) (Matějček, 1999).

Po druhé světové válce byly nalezince přejmenovány na „ústavy péče o dítě“. Pěstounská péče ve všech formách, krom příbuzenské, byla zrušena v r. 1950. Znovu byla obnovena až v roce 1973. V současné době práci s ohroženými dětmi upravuje legislativa jednotlivých zemí. Klíčovou je a nejdůležitější je Úmluva o právech dítěte, která byla přijata v roce 1989 v New Yorku a 30. září 1990 ratifikována do našeho právního systému. Stanovuje zvláštní ochranu dětem, zlepšování jejich situace na celém světě v podmínkách míru a bezpečí (Matějček, 1999).

Práce s ohroženými dětmi využívá moderní obory a vychází z biologie chování, vývojové psychologie, psychosociálního vývoje. Nositeli vědeckých výzkumů a myšlenek jsou Bowlby, Perry, Erikson a další. Všichni vychází z klinických studií, zabývají se ranými traumaty, zanedbáváním a uspokojováním základních psychických potřeb v prvních fázích života dítěte (Bubleová et al., 2011).

V českých zemích je jedním z největších odborníků zabývajících se náhradní rodinnou péčí Zdeněk Matějček. Věnoval se vývoji dítěte a vlivu okolí komplexním způsobem. Jeho celoživotní výzkum přinesl spoustu vědeckých poznatků. Potřeby dětí uvádí Matějček (1994). Identifikuje jich pět. Jsou to:

- potřeba proměnlivosti podnětů, která se zabývá optimální aktivizací a má vést k přiměřenému rozvoji – pokud má dítě podnětů málo, je vývoj opožděn, pokud mnoho, je dítě přetěžováno;
- potřeba stálosti a řádu se zaměřuje na uspořádání, učení v souvislostech, absencí chaosu, neuspořádáním informací, učení se v souvislostech;
- potřeba prvotních vztahů je klíčová v tom, že dítě potřebuje úzký okruh svých blízkých lidí a pokud to nejsou biologičtí rodiče, lze je nahradit náhradními rodiči (blízcí lidé dítěte mohou zabezpečit bezpodmínečnou lásku, rodinnou soudržnost, bezpečí – není vhodná ústavní péče);
- potřeba identity je důležitá pro zdravé sebepojetí a vytváření hodnot v dospělosti,
- potřeba otevřené budoucnosti, která je klíčová pro pozitivní výhled do budoucnosti, i když aktuální situace není příznivá.

Výše uvedené potřeby nejsou zcela schopné zajistit ústavní zařízení a nefunkční rodiny. Pak dochází k deprivaci, která způsobuje opoždění v oblasti intelektu, logopedické a psychomotorické obtíže, sociální problémy, což má v budoucnu za následek špatné navazování vztahů, emoční potíže, psychosomatické obtíže jako poruchy spánku, jídla, kožní problémy, bolesti hlavy, břicha atd.

V další publikaci profesor Matějček (2005) rozděluje psychicky deprivované děti takto:

- relativně dobře přizpůsobený typ, kde může docházet k tomu, že se dítě brání náporu podnětů, a tak znejistí náhradní rodiče do té míry, že naruší vzájemný vztah. Pěstouni se musí pokusit být trpěliví a zdrženliví,

- hypoaktivní typ, u kterého dochází k opoždění mentálního vývoje, je méně aktivní v sociální oblasti, často nemá adekvátní citovou odezvu,
- sociálně hyperaktivní typ nemělo navázanou citovou vazbu v raném období, je velmi aktivní v navazování kontaktů, vztahů potřebuje hodně, nikoli kvalitních,
- sociálně provokační typ se domáhá pozornosti, provokuje, upozorňuje na sebe z důvodu absence citové vazby s pečujícími osobami,
- náhradní uspokojení citových potřeb u dítěte, které dítěti zprostředkovává možnosti přemístění nedosažitelných citových potřeb do dosažitelných. Může být v podobě sexuálních aktivit, agresivity, zájmu o jídlo. Tuto problematiku je třeba řešit dlouhodobě a psychotherapeuticky.

Duševní hodnoty jsou spojeny s biologickými. Dítě potřebuje přiměřeně dosycovat v oblasti citů, chování, intelektu a hodnot. Mezi základní duševní hodnoty patří potřeba náležitého přísunu podnětů z okolí, smysluplného světa, životní jistoty, pozitivní identity, otevřené budoucnosti. Ve funkčních rodinách jsou tyto potřeby zajištěny a jsou důležité pro nezávislý život dítěte v dospělosti. (Matějček, 2005)

Psychické potřeby trvají celý život, mění se však v čase a situacích, ve kterých se člověk nachází. Do jisté míry je možné je napravovat. S ohledem na vývoj dítěte je klíčovým ukazatelem deprivace řeč. Vývoj řeči souvisí s individuálním kontaktem s matkou nebo další blízkou osobou. Toto není možné v ústavní péči zajistit. Děti odebrané z rodin z důvodu zanedbávání mají opožděný vývoj řeči – nemají obsazené pojmy, neznají zdvořilost, mazlivá slůvka, nekladou otázky atd. V případě předškoláků je patrná povrchnost citových vztahů – velmi se upínají na personál ústavu, idealizují si své rodiče. Postupně ve škole, v pubertálním a adolescentním věku mívají děti problémy ve vztazích, v prospěchu, sociálním začleňování. V dospělosti pak při výchově svých dětí si nejsou jistí. (Koluchová et al., 2002).

Výzkumy v SOS dětských vesničkách v Doubí u Karlových Varů a experimentální péče v Olomouci ukázaly, že psychický vývoj dítěte se výrazně urychlil v oblasti celkového vývoje i řeči už v prvním roce života v náhradní rodinné péči. Poškození v oblasti citové a sociální trvalo různě dlouhou dobu.

„Všechny výzkumy prokázaly v souladu s praktickými zkušenostmi všech zúčastněných, včetně pěstounů, že psychická deprivace je napravitelná v mnohem větší míře, než se předpokládalo. Dlouhá doba sledování potvrzuje trvalost této nápravy a umožňuje také

zjišťovat faktory, které se na nápravě podílejí. Byly sledovány především tyto: genetické dispozice, hloubka a rozsah deprivčního postižení, kvalita a počet prostředí, v kterých dítě žilo před přijetím do pěstounské rodiny, věk dítěte při přijetí do této rodiny, osobnost pěstounů a vztahy v pěstounské rodině.“ (Koluchová et al., 2002, s. 88)

Pro vyhodnocení funkčnosti náhradní rodinné péče byla stanovena tři kritéria – hloubka a stálost citových vztahů mezi pěstouny a dětmi, tolerance k poruchám a problémům ve vývoji přijatého dítěte a společná životní perspektiva. Všechna kritéria jsou vzájemně propojena, první dvě jsou důležitá v dětství, třetí nabývá na své důležitosti v dospívání. Závěr výzkumu byl takový, že pěstounská péče je pro dítě velmi důležitá a významná pro svoji velkou léčebnou sílu. Ne vždy se podaří a důležité je, aby byla dodržena zásada „vhodné dítě do vhodné rodiny“. (Koluchová et al., 2002)

Pro vývoj dítěte je velmi důležitá citová vazba mezi ním a matkou nebo primární vztahovou osobou. Dochází k vazebnému chování, které je z hlediska sociálního chování důležité pro ochranu dítěte jako předpoklad přežití. Vazebné chování je tedy vyhledávání a udržování blízkosti s primární osobou. Dítě a matka jsou v tomto ohledu aktivní účastníci. Vazebné chování se projevuje prostřednictvím pláče, úsměvu, sání, volání, dotyků s matkou. (Bowlby, 2010).

Mahlerová (2006) se ve své knize zabývá teorií osobnosti v jednotlivých stádiích vývoje. Označuje u novorozence fázi normálního autismu, dítě je zaměřeno na uspokojování vlastních potřeb, matku vnímá jako součást sebe sama. V kojeneckém období, dítě tvoří duální systém uprostřed společných hranic. Uvědomuje si, že uspokojování jeho potřeb zajišťuje někdo zvenku. Separační individuální proces v batolecím věku má fázi diferenciacce, praktikování, znovupřiblížení a konsolidace individuality. Dítě se odděluje od matky, je úzkostné, pokud matka odejde, následně prožívá radostně situace, kdy se matka vzdaluje a přibližuje. Kolem patnáctého měsíce se objevuje separační úzkost. V tomto období je důležité emoční osamostatňování. Kolem třetího roku by mělo nastat dosažení citové objektové stálosti. Má přesah do celého života.

Dále uvádí období navazování přátelských vztahů, kdy dítě vstupuje do interakce s dalšími lidmi, kde ale také figuruje matka. Dítě se stává nezávislejší. Kolem třetího roku se rodí psychologické Já a dítě je připravené na přiměřeně dlouhou separaci, například na zařazení do předškolního vzdělávání (Šulová, 2004).

Plháková (2003, s. 438) uvedla zkušenosti Anny Freudové: „na základě svých zkušeností uvádí, že strachy dospělých vznikají strachem z rodičovských hrozeb, ale dětské obrany ze strachu z rodičů samotných. Uvádí deset obranných mechanismů proti pudovým impulsům – regrese, represe, reaktivní výtvar, izolace, odčinění, projekce, introjekce, obrácení proti sobě a obrácení v opak, sublimace a přemístění pudových cílů.“

Winnette (n.d.) vychází ze čtyř typů vazby podle chování matky k dítěti dle Ainsworthové:

- jistý;
- vyhýbavý;
- rozporuplný;
- dezorganizovaný.

Winnette (n.d) shrnuje poznatky o chování pečující osoby. Pokud je vyhýbavé nebo nekonzistentní, může vzniknout některý z těchto typů poruchy attachmentu:

- vyhýbavá vazba – odmítající matka, která nereaguje na negativní projevy dítěte,
- úzkostně ambivalentní vazba – matka se chová nepředvídatelně,
- dezorganizovaná vazba – může být u zneužívání nebo týrání.

Daniel A. Hughes (2017) uvádí ohrožení dětí z hlediska prožitého traumatu v těchto oblastech:

- vytváření jisté vztahové vazby k blízké a bezpečné osobě;
- somatické problémy, emoční problémy a problémy při regulaci afektů;
- disociace;
- poruchy chování;
- poruchy učení;
- sebepojetí.

V případě, že je s traumatem zacházeno terapeuticky, dojde k vhodnému výběru náhradních rodičů k dítěti, mohou být následky pro život jedince minimální. (Hughes, 2017).

Mnoho autorů se shoduje v tom, že resilience je schopnost zvládnout konfrontaci s významně nepříznivými okolnostmi. U dětí byla uváděna jako osobnostní charakteristika nebo rys. Mluví se o tom, jak se lze vypořádat se stresem a nepřízní. Posléze došlo ke shodě, že jde

o proces, kdy je rozhodující pozitivní adaptace neboli úspěšné splnění vývojového milníku. „O resilienci lze hovořit jako o souhrnném výsledku dynamických procesů vzájemného působení mezi dítětem, rodinou a prostředím v průběhu času. Je potřeba mít ještě na paměti, že resilience je diferencovaná – v tom smyslu, že úspěšné překonání jednoho typu protivenství neznamená úspěšné překonání jiného typu nepříznivých okolností.“ (Šolcová, 2011, s. 6).

V rámci této kapitoly jsem se věnovala studiu řady přístupů o působení komplexního vývojového traumatu na vývoj jedince. „Rodičovství biologické je některými odborníky i částí veřejnosti přeceňováno, je považováno za jediné pravé, a tedy nedotknutelné a nenahraditelné. Naproti tomu výzkumy i praxe dokazují, že přijetí dítěte tzv. „cizího“ na podkladě psychologického rodičovství je možné, že i toto rodičovství je pravé, uspokojující všechny potřeby dítěte.“ (Koluchová & Sobotková, 2003, s. 13)

2.2 Demografické údaje

Alžběta Skleničková (2023) z Dobré rodiny, o.p.s. se od roku 2009 pomocí anonymních dotazníků zabývala sběrem dat o přechodné pěstounské péči. Zpracování zajistila Nadace Sirius. Bylo zjištěno, že ve většině případů bylo umístěno do přechodné pěstounské péče 76 procent dětí do jednoho roku. Pouze osm procent dětí bylo starších šesti let.

Další údaj uvádí, že pouze 13 procent dětí přichází přímo z rodiny, nejvíce je jich přímo z porodnice. U 16 procent dětí byla překročena lhůta jednoho roku. 94 procent dětí bylo svěřeno do nějaké formy náhradní rodinné péče, pouze 16 procent se vrátilo k původní rodině. 39 procent dětí bylo adoptováno. 12 procent dětí bylo umístěno u příbuzných, do dlouhodobé pěstounské péče bylo svěřeno 27 procent dětí (Skleničková et al., 2023).

Analýza dále uvádí, že starší děti často končí v ústavní péči, protože je není kam umístit a rodina nebyla schopna si své poměry uspořádat.

Z článku Skleničkové (2023), MPSV dále uvedlo, že v letech 2011-2021 bylo v přechodné pěstounské péči 3756 dětí.

2.3 Legislativa osvojení a pěstounství

„Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím,

zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinně právní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod., a z toho také vyplývá okruh subjektů, které ji realizují. Z této skutečnosti je zřejmé, že právní úpravu ochrany dítěte nelze zahrnout do jediného právního předpisu. Deklarace práv dítěte, přijatá VS OSN 20. listopadu 1959 a Úmluva o právech dítěte přijatá v roce 1989, deklarují rodinu jako základní jednotku společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, která musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla plnit svou úlohu. Dítě tak ve smyslu těchto mezinárodních dokumentů potřebuje pro svou tělesnou a duševní nezralost zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením a po něm. Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen "Listina"), věnuje pozornost dětem a rodině v článku 32 tak, že dává rodičovství a rodinu pod ochranu zákona a dětem a mladistvým zaručuje zvláštní ochranu. Zákony proto také respektují jeden ze základních principů fungování rodiny, a to právo a povinnost rodičů společně vychovávat a pečovat o děti, a pokud je toho třeba, požadovat pomoc. Jakékoliv zasahování do soukromí a rodinného života je možné teprve tehdy, jestliže rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu dětí o to požádají, anebo se o děti nemohou nebo nechtějí starat.“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, n.d.).

Postup v procesu náhradní rodinné péče upravují dle Staňte se pěstounem (n. d.) tyto právní předpisy:

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§ 958 a násl.);
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (§ 47a a násl.), ve znění posledních změn a doplnění
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád;
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních;
- Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen "Listina"), věnuje pozornost dětem a rodině v článku 32;
- Úmluva o právech dítěte přijatá v roce 1989;
- Metodické pokyny MPSV k výkonu pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu a asistovaného kontaktu s rodiči.

2.4 Osvojení a pěstounství

Formy náhradní rodinné péče v ČR dle Ministerstva práce a sociálních věcí (2023):

- svěřeni do péče jiné osoby než rodiče;
- osvojení;
- poručenství s péčí;
- pěstounská péče;
- předpěstounská péče;
- předadopční péče.

2.4.1 Pěstounství

Dle Dobré rodiny (2023) pěstounství s osvojením velmi úzce souvisí zejména v případě pěstounské péče na přechodnou dobu. Od přechodných pěstounů se dítě:

- vrací k jednomu z rodičů;
- předá příbuzným nebo blízkým osobám (teta, babička, kamarádka, sousedka);
- předá do osvojení v ČR nebo v zahraničí;
- předá do zprostředkované náhradní rodinné péče (nejedná se o příbuzné);
- umísťuje do ústavní péče;
- repatriuje do země původu rodičů;
- se osamostatní zletilostí.

2.4.2 Osvojení

Adopce nebo také osvojení je forma náhradní rodinné péče. Rozhoduje o ní soud. Pokud se jedná o osvojení přímo po porodu, sdělí tuto informaci matka zdravotnímu personálu. Po narození bývá dítě hned odneseno nebo může být s matkou do jejího propuštění. Některé matky jsou rozhodnuté již v době těhotenství, ale vlivem hormonálních změn se situace může změnit. V každé nemocnici je sociální pracovnice, se kterou lze toto prodiskutovat. Stejně tak to může být lékař nebo zdravotní sestra. Pokud se rozhodnutí nemění, musí matka po 6 týdnech po porodu dát před soudem souhlas s adopcí. Ani u soudu nemusí být matka sama, jako podpora jí může doprovodit sociální pracovník orgánu sociálně právní ochrany dětí nebo nezisková organizace. Souhlas lze do 3 měsíců odvolat. Když se tak nestane, dítě je dáno k adopci. Mezidobí je řešeno přechodnou pěstounskou péčí (Bubleová et al., 2011).

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2023) poskytuje definici: „Osvojením (podle § 794 až § 845 občanského zákoníku) vznikají mezi osvojitelem a osvojencem vztahy jako mezi rodičem a dítětem a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vztahy příbuzenské. Osvojitelé mají při výchově dítěte v plném rozsahu rodičovskou odpovědnost. Do matriky se namísto rodiče na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení zapíše osvojitel, popřípadě osvojitelé. Osvojitel je povinen informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky. Osvojitelům ani osvojenci nenáleží žádné zvláštní dávky, jako je tomu u pěstounské péče.“

Dále Ministerstvo práce a sociálních věcí (2023) dodává, že „dítě získává osvojením příjmení osvojitele a vztahy k původní rodině, na rozdíl od pěstounské péče, zanikají. Mezi osvojencem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší než 16 let. Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci (to neplatí v případě náhradního mateřství).“

2.4.3 Mezinárodní osvojení

Úmluva o právech dítěte zaručuje dítěti dočasně nebo trvale zbaveného svého rodinného prostředí nebo dítěti, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Stát je povinen takovému dítěti zabezpečit náhradní péči v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím (čl. 20 Úmluvy o právech dítěte) (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Ty smluvní státy Úmluvy o právech dítěte, které uznávají a povolují systém osvojení, zavazuje Úmluva uznat osvojení v cizí zemi jako náhradní způsob péče o dítě tehdy, nemůže-li být dítě předáno do výchovy v zařízení péče o děti nebo rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem v zemi jeho původu (čl. 21 písm. b) Úmluvy o právech dítěte). Současně Úmluva o právech dítěte předpokládá uzavírání dvoustranných nebo mnohostranných dohod nebo smluv, podle kterých by se umístění dítěte do péče v jiné zemi uskutečňovalo (čl. 21 písm. e) Úmluvy o právech dítěte (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Pro realizaci mezinárodních osvojení byla v roce 1993 přijata na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou ČR ratifikovala v roce 2000 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

3 Doprovázející organizace a jejich činnosti

3.1 Podstata organizací náhradní rodinné péče

3.2 Doprovázení v pěstounských rodinách

Organizace poskytující doprovázení pracují na základě pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí, dle § 48 odst. 2 písm. d) a f) zákona o sociálněprávní ochraně, které vydává krajský úřad. Spolupráce pěstounů a doprovázejících organizací se pak řídí zákonem o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, a to konkrétně § 47a – 47za. Pěstouni a organizace spolu uzavírají dohodu. Doprovázení je definováno různě, ale vždy je charakterizováno jako podpora a pomoc. Jedná se o službu, kterou vymezuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí a zahrnuje práva a povinnosti pěstounů. Konkrétně ho pak rozpracovává metodika MSPV (Sdružení pěstounských rodin, 2017).

Pracovníci doprovázejících organizací někdy zajišťují i asistovaný kontakt s biologickými rodiči nebo rodinou. Rodiče mnohdy nemají informace o tom, jaká je aktuální situace dítěte, jak probíhal vývoj. Kontakt bývá emocionálně náročný, a proto by měl pracovník s rodiči nebo rodinou pracovat na tom, aby:

- setkání bylo příjemné,
- rodič dítěti nesliboval to, co není jisté,
- nehaněl nebo nenapadal současného pečovatele,
- neobviňoval dítě, že se současným pečovatelem navázal dobré vztahy,
- se zdržel přehnaných emotivních reakcí, a tím ztěžoval celou situaci. (Matoušek & Pázralová, 2014).

3.2.1 Práva pěstounů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí určuje práva pěstounů:

- právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče, po dobu, kdy je pěstoun uznán dočasně práce neschopný nebo při ošetřování osoby blízké, při narození dítěte, při vyřizování nezbytných osobních záležitostí, při úmrtí osoby blízké;

- právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let;
- právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců;
- právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti;
- právo na pomoc při plnění povinností podle písmene h), včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku.

3.2.2 Povinnosti pěstounů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí určuje povinnosti pěstounů:

- povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče podle § 47b odst. 5 a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí podle § 19 odst. 6;
- v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak;
- povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích.

„Doprovázející organizace tak pořádá pravidelné vzdělávací aktivity, zajišťuje asistované kontakty s biologickou rodinou, nabízí odlehčovací služby či zprostředkovává odborné podpůrné služby (terapie, individuální poradenství, supervize). Na rozdíl od OSPOD, kde je práce s rodinou spíše kontrolního charakteru, u doprovázejících organizací se jedná čistě o podpůrnou roli. K tomu napomáhá také povinnost realizovat osobní návštěvu v rodině minimálně jednou za 2 měsíce. Díky tomu vzniká postupně mezi rodinou a doprovázejícím pracovníkem bezpečný vztah založený na vřelém a lidském přístupu.“ (Rozum a cit, n. d.).

Nabídku podpory rodin specifikují jednotlivé organizace na svých webových stránkách nebo o jejich činnostech informuje cílovou skupinu OSPOD. Některé aktivity jsou zákonem dané, některé doplňuje organizace dle svých možností.

V rámci dohody například Centrum pro dítě rodinu Valika (n.d.) nabízí tuto podporu:

- „individuální a empatický přístup zohledňující specifika přijatého dítěte i náhradní rodiny;
- pomoc při zajištění osobní péče o svěřené dítě (např. v případě vyřizování nezbytných záležitostí, pracovní neschopnosti atp.);
- respitní péči (zajištění celodenní péče o svěřené dítě);
- odborné poradenství a pomoc (např. psychologa, psychoterapeuta, právníka či jiného odborníka, a to buď skrze kmenové pracovníky organizace, nebo externí spolupracovníky);
- kvalitní a smysluplné vzdělávání v oblastech souvisejících s péčí o dítě, včetně bohaté knihovny publikací;
- realizace asistovaného kontaktu“.

3.2.3 Doprovázející pracovník

Doprovázející pracovník je v rámci spolupráce přidělen každé rodině. Někdy je označován jako klíčový pracovník. Pracuje zejména s pěstouny a svěřenými dětmi, ale v podstatě se zabývá rodinným systémem jako celkem. V jeho podpoře jsou zahrnuty i biologické děti a širší rodina svěřeného dítěte. Je nejbližším spolupracovníkem orgánu sociálně právní ochrany dětí, se kterou komunikuje, každých půl roku poskytuje zpětnou vazbu ve formě „půlroční zprávy“. Rodině poskytuje poradenství v oblasti výchovy, zprostředkovává odborné služby a je k dispozici, pokud rodina potřebuje nějakou další pomoc (Pazlarová, 2016).

Dobrá rodina (n.d.): „Minimálně každé dva měsíce, v případě potřeby i častěji, dochází do pěstounské rodiny doprovázející sociální pracovník. Již při první návštěvě se snaží dozvědět se co nejvíce o dítěti, jeho minulosti a současných potřebách, i o fungování rodiny. Na základě toho pak společně s pěstounem a ideálně i s dítětem tvoří plán výkonu pěstounské péče. Prostřednictvím plánu výkonu pěstounské péče se domluví na tématech, na kterých budou společně pracovat. Dohodnou také podrobnosti o tom, jakým způsobem bude pěstounská rodina čerpat služby, které Dobrá rodina nabízí. Jak doprovázející sociální pracovník může pomoci dítěti i pěstounovi naplňovat jejich práva a jakým způsobem bude pěstoun plnit svoje zákonné povinnosti.“

Cílem doprovázení ze strany doprovázejících organizací ve vztahu k pěstounským rodinám je pomoc při vytváření bezpečného a stabilního prostředí pro svěřené dítě, sledovat a napomáhat zajišťovat specifické potřeby a práva svěřeného dítěte, dbát jeho nejlepšího zájmu. Je ale také třeba zohlednit potřeby pěstounů, komunikovat je, vysvětlovat, snažit se dát do souladu. Týká se všech členů pěstounské rodiny i širší rodiny, tedy prarodičů, biologických dětí atd. Při řešení běžných či životních situací je k dispozici právě klíčový pracovník. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015)

Klíčový pracovník vytváří plán výkonu pěstounské péče, na kterém se podílí pěstouni, a pokud je to možné, i dítě. Vychází z individuálního plánu výkonu pěstounské péče, který zpracoval OSPOD. Jeho obsahem je dle Semerádové et al. (2013):

- nastavení čerpání služeb a plnění povinností;
- plán pobytu dítěte v náhradní rodině;
- je kontaktním pracovníkem pro rodinu, OSPOD i další subjekty pracující s rodinou;
- jedná v zájmu dítěte (věnuje pozornost bezpečí dítěte);
- využívá při práci s rodinou a dítětem metod sociální práce – aktivní naslouchání,
- reflexe, pozorování, sběr informací a mapování potřeb, individuální plánování,
- nácvik dovedností atd.;
- formuluje doporučení pro další práci s rodinou a dítětem;
- pracuje se všemi členy rodiny;
- komunikuje o práci v rodině s příslušným pracovníkem OSPOD, případně s dalšími subjekty kolem rodiny;
- svolává a případně též řídí setkání pro rodinu, rodinné a případové konference,
- vede spisovou dokumentaci rodiny;
- účastní se supervizí, intervizí, porad a metodických setkání týmu.

Jeho kompetence jsou:

- komunikativnost, otevřenost, schopnost empatie, naslouchání, reflexe;
- transparentnost a srozumitelnost;
- schopnost udržet profesionální hranice spolupráce;
- partnerský a respektující přístup k rodině.

Má tyto kvalifikační předpoklady:

- vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání v oblasti pomáhajících profesí (sociální práce, psychologie atd.) nebo splňuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění;
- výcvik v krizové intervenci;
- znalosti zákonů vztahujících se k oblasti systému péče o ohrožené děti.

3.2.4 Doprovázející organizace v Karlovarském kraji

V Karlovarském kraji působí neziskové organizace, které se zabývají doprovázením náhradních rodin. Jsou oprávněné uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče (osoby pověřené k výkonu sociálně právní ochrany dětí k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče – rozhodnutí vydává krajský úřad.) (Staň se pěstounem, n.d).

Jen minimum rodin zůstává v gesci OSPOD v oblasti doprovázení. Karlovarský kraj vydává brožuru Cesta k pěstounství, informační letáky a organizuje aktivity směřující k vyhledávání náhradních rodičů. Informace pro zájemce jsou k dispozici na stránkách (Staň se pěstounem, n.d).

3.2.5 Náhradním rodinám, o.p.s.

Společnost vznikla v roce 2011, poskytuje podporu náhradním rodinám a působí v celém Karlovarském kraji (Náhradním rodinám, n.d.).

Náhradním rodinám (n.d.) poskytuje tyto služby:

- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v náhradní rodinné péči – sociálně právní poradenství, poradenství pro zájemce, podporu při řešení krizových situací, doprovodu na úřady, propojování s poptávanými odborníky, pořádá semináře, setkávání náhradních rodin a konference;
- uzavírá dohody o výkonu pěstounské péče a v jejich rámci dlouhodobě doprovází pěstounské rodiny, poskytuje odlehčovací péči (víkendy, prázdniny), zajišťuje vzdělávání pro náhradní rodiče jako jsou semináře, víkendové pobyty a realizuje asistované kontakty;
- podporuje a propaguje náhradní rodinnou péči, kdy organizuje semináře, akce pro veřejnost, realizuje osvětu ve školách a podílí se na tvorbě propagačních materiálů.

3.2.5.1 SOS dětské vesničky, z.s.

SOS dětské vesničky (n.d.) působí v 9 krajích. Zaměřují se na pomoc ohroženým dětem, podporují pěstounské rodiny a rodiny, jimž hrozí odebrání dětí. Pobočka v Karlových Varech má 3 cílové aktivity – okamžitou pomoc dětem, preventivní pomoc rodinám a podporu pěstounských rodin. Vznik se datuje od roku 1969.

SOS dětské vesničky (n.d.) v Karlových Varech nabízí pro pěstounské rodiny tyto služby:

- „doprovázení pěstounských rodin (dlouhodobých pěstounů, pěstounů na přechodnou dobu, příbuzenských pěstounů) – poskytujeme poradenství v náhradní rodinné péči a v sociální oblasti (specifika pěstounské péče, výchova a vzdělávání přijatých dětí, volnočasové aktivity, spolupráce s biologickou rodinou a zpracování historie dítěte, případně další).
- odborné vzdělávání pro pěstouny– dle individuálních potřeb, prezenční i on-line formou, případně víkendová vzdělávání.
- zprostředkování zajištění péče o dítě – v zákonem stanovených případech hradíme jak krátkodobé hlídání dětí, tak přispíváme na pobytové aktivity dětí po dobu zajištění odpočinku pěstounů (14 dní/rok).
- psychologickou a další odbornou podporu – zprostředkováváme spolupráci s odborníky s praxí v oblasti náhradní rodinné péče.
- kontakt s biologickou rodinou – pomáháme s přípravou všech účastníků (dítě, pěstoun, rodič). Pomáháme se zajištěním kontaktů dítěte s biologickou rodinou. Nabízíme vhodné prostory pro kontakt a asistenci odborného pracovníka.
- v případě volné kapacity v areálech původních SOS dětských vesniček (Karlovy Vary, Brno, Chvalčov) nabízíme pěstounským rodinám, které s námi mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče, pronájem rodinných domů.“

3.2.5.2 Dobrá rodina, o.p.s.

Tato organizace je jedinečná svou působností po celé republice. Vznik Dobré rodiny iniciovali sami pěstouni a adoptivní rodiče, protože cítili potřebu profesionalizovat prostředí a podílet se na vzniku kvalitního systému péče o ohrožené děti. Podporovali přijetí novely zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí v oblasti pěstounské péče na přechodnou dobu a zajištění odborné pomoci náhradním rodičům (Dobrá rodina, n.d.).

V Dobré rodině věří, že když dítě nemůže vyrůstat ve své rodině, je nejvhodnější alternativou náhradní rodina, a proto je jejím cílem zajistit bezpečí a naplnění zájmu dítěte prostřednictvím podpory náhradních rodičů. Organizace má celorepublikovou působnost a dlouhodobému doprovázení se věnuje od roku 2013 (Dobrá rodina, n.d.).

Pracovníci se řídí principy Úmluvy o právech dítěte, zejména nejlepším zájmem dítěte. Prostřednictvím všech aktivit se snaží o podporu vytvoření vztahu mezi dítětem a náhradním rodičem, avšak kladou důraz na vazby v biologické rodině. Mapují potřeby dítěte a rodiny, rozvíjí kompetence náhradních rodičů, a pokud je to možné, zapojují do důležitých rozhodnutí i dítě. Pro práci s klienty vytvořila Dobrá rodina (2020) Desatero dobré náhradní rodinné péče, které je zvědomováno pečujícími osobám a ty mají za úkol ho naplňovat.

- 1) „Má o dítě upřímný zájem.
- 2) Buduje rodinu a vytváří vzájemné citové pouto.
- 3) Nastavuje bezpečné a přiměřené hranice chování.
- 4) Přijímá dítě takové, jaké je.
- 5) Podporuje dítě v tvorbě vlastního světa.
- 6) Rozvíjí se
- 7) Pomáhá dítěti pochopit a přijmout jeho minulost.
- 8) Umožňuje dítěti kontakt s původní rodinou.
- 9) Je otevřený a vstřícný při komunikaci s odborníky.
- 10) Vytváří pro dítě bezpečný domov a prostředí.“

Hlavními cíli organizace je spoluvytváření komplexního systému podpory a kontroly ohrožených dětí a jejich rodin. S pomocí odborníků v oblasti sociální práce s rodinami usiluje o naplňování nejlepšího zájmu dítěte. Prostřednictvím přirozených přístupů k výchově a vzdělávání se zaměřuje na předcházení bezvýchodných situací (Dobrá rodina, n.d.).

Dobrá rodina (n.d) má tyto oblasti podpory:

- uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče;
- doprovázení pěstounských rodin, podpora osvojitelů a všech náhradních rodičů a dětí;
- vzdělává náhradní rodiče i odborníky;
- zajišťuje přípravy zájemců o náhradní rodičovství;
- informuje o tomto tématu širokou veřejnost;
- zapojuje do své práce dobrovolníky;

- poskytuje stáže;
- realizuje projekty v oblasti náhradní rodinné péče;
- podporuje systémové změny;
- spolupracuje s odborníky, zapojuje se do diskuzí, které vedou k lepšímu vzájemnému propojování;
- tvoří metodiky;
- vychází z nejnovějších výzkumů.

Svou velikostí, rozvojem a důrazem na kvalitu se stala rovněž partnerem Ministerstvu práce a sociálních věcí pro vyjednávání o podobě doprovázení a podílí se rovněž na legislativních změnách ohledně náhradní rodinné péče. Je členem několika asociací a vědeckých spolků (Dobrá rodina, n.d.).

3.2.5.3 Dětský úsvit, z.s.

Organizace doprovází náhradní rodiče od roku 2018. Působí v celém Karlovarském kraji. Jejím cílem je zvyšovat kompetence náhradních rodičů, podílet se na budování identity dítěte a podporovat rodinné vazby (Dětský úsvit, n.d.).

Pro náhradní rodiny Dětský úsvit (n.d.) nabízí mimo jiné tyto služby:

- uzavírání dohod o výkonu sociálně-právní ochrany;
- poskytování výchovné a poradenské péče pečujícím osobám;
- vyhledávání náhradních rodičů;
- pořádání přednášek a kurzů souvisejících s péčí o dítě;
- vzdělávání a semináře;
- organizace dětských skupin zaměřených na psychosociální rozvoj dětí;
- podporu svépomocných skupin pěstounů;
- pořádání osvětových akcí;
- sociálně právní poradenství atd.

Organizace spolupracuje s odborníky zabývajícími se problematikou vývoje dítěte a dalšími subjekty.

3.2.5.4 Prima Vizus, o.p.s.

Prima Vizus, o.p.s. – Prima rodina působí v celém Karlovarském kraji a částečně v Plzeňském kraji (Prima Rodina, n.d.).

Cílem organizace je předcházení sociálního osíření dětí, zvyšování kvality života dětí v pěstounských rodinách a zkompetentňování pěstounů v oblasti výchovy (Prima Rodina, n.d.).

Organizace Prima Rodina (n.d.) poskytuje tyto služby:

- uzavírá dohody o výkonu pěstounské péče;
- poskytuje poradenské služby pro rodiny, které mají s Prima rodinou uzavřenou dohodu;
- pořádá přednášky a kurzy pro pěstouny, kteří mají uzavřenou dohodu;
- vyhledává náhradní rodiče.

3.2.5.5 Centrum pro rodinu a dítě Valika, z.s.

Nezisková organizace Centrum pro dítě a rodinu Valika (n.d.) vznikla roku 2013 za účelem poskytování služeb ohroženým rodinám a zájemcům o náhradní rodinnou péči. Zaměřuje se na sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a náhradní rodinnou péči ve smyslu vyhledávání, příprav a doprovázení. Působí v Karlovarském kraji.

V rámci dohody o výkonu pěstounské péče Centrum pro dítě a rodinu Valika (n.d.) nabízí:

- individuální a empatický přístup;
- pomoc při zajištění osobní péče o svěřené dítě;
- respitní péči;
- odborné poradenství a pomoc;
- kvalitní vzdělávání, publikace;
- realizaci asistovaného kontaktu.

3.2.5.6 Služby pro rodinu, z.ú.

Organizace Služby pro rodinu (n.d.) nabízí podporu a pomoc náhradním rodinám. Působí v Karlovarském, Plzeňském a Ústeckém kraji.

Služby pro rodinu (n.d.) nabízí služby spojené s doprovázením. Jako všechny výše uvedené organizace uzavírá dohody o výkonu pěstounské péče a dále:

- vzdělávání v pěti městech Karlovarského kraje;
- víkendové pobyty pro pěstounské rodiny spojené se vzděláváním;
- svépomocné skupiny pěstounů;
- asistované kontakty;
- realizaci rodinných a případových konferencí pro ohrožené rodiny;
- odborné poradenství.

3.3 Přípravy náhradních rodičů

Centrum pro rodinu a dítě Valika, z.ú. a Dobrá rodina o.p.s. mají ve své nabídce odborné podpory také přípravné kurzy pro přechodné a dlouhodobé pěstouny. Trvají přibližně 3 měsíce a mají různou hodinovou dotaci (24, 48, 72 hodin podle zaměření) (Centrum pro dítě a rodinu Valika, n.d.; Dobrá rodina, n.d.).

Hlavním tématem dle Centrum pro rodinu a dítě Valika (n.d.), je získání kompletních informací v oblasti náhradní rodinné péče. Ty se týkají zejména:

- právní, psychologické a sociální problematiky;
- zpracování historie dítěte;
- přijetí identity dítěte a náhradního rodiče;
- navázání vzájemných kontaktů s odborníky;
- identifikace a uvědomění si svých slabých a silných stránek;
- práv a povinností dětí a pěstounů.

V případě přechodných pěstounů se obsah rozšiřuje o dovednosti v oblasti spolupráce s rodinou dítěte, procesu předávání a schopnosti pravidelného vyhodnocování situace dítěte (Centrum pro rodinu a dítě Valika, n.d.).

Pokud se rodina rozhodne přijmout do péče dítě, je to záležitost celé rodiny, a proto se příprav účastní i biologické děti. Je povinná pouze pro neproleté, ale doporučuje se pracovat i se staršími nebo těmi, které žijí samostatně. Kladen je důraz na pochopení a přijetí rozhodnutí náhradních rodičů a také to, jak trauma a minulost ovlivňuje chování dítěte. Většinou jsou realizována 1–3 setkání (Centrum pro rodinu a dítě Valika, n.d.).

3.4 Program PRIDE

Dobrá rodina (n.d.) využívá k přípravám náhradních rodičů metodiku PRIDE (Parent Resources for Information, Development and Education – Zdroje pro informování, rozvoj a vzdělávání náhradních rodičů). Na vzniku se podílely státní i nestátní, soukromá a vysokoškolská pracoviště. Její licenci pořídilo MPSV v roce 2012.

„Důraz je kladen zejména na kompetence budoucích náhradních rodičů tak, aby zajistili pro přijaté dítě bezpečné a stabilní prostředí a vztahy nezbytné pro jeho zdravý vývoj.“ (Dobrá rodina, n.d.).

Program PRIDE dle Dobrá rodina (n.d.) rozvíjí následujících 5 kompetencí:

- 1) ochrana a výchova dětí a péče o ně;
- 2) naplňování potřeb dětí spojených s jejich vývojem a věnování se problémům spojených s opožděným vývojem;
- 3) podpora vztahů mezi dětmi a jejich rodinami;
- 4) pomáhání dětem budovat bezpečné pozitivní vztahy, které přetrvávají celý život;
- 5) zapojení se do práce profesionálního týmu.

Některé organizace pořádají přednášky a kurzy, víkendové relaxačně vzdělávací pobyty, asistované kontakty pouze pro rodiny, se kterými mají uzavřené dohody, jiné i pro cizí rodiny, OSPODY, odborníky a veřejnost. Pro „své“ rodiny bezúplatně, pro ty, se kterými nemají dohodu, jsou ceny kalkulovány (Dobrá rodina, n.d.).

4 Specifické aktivity v oblasti doprovázení

V oblasti doprovázení existuje rozpor. Doprovázení není sociální službou, a tudíž není financováno systémem financování sociálních služeb ze zdrojů státních, krajských, obecních či soukromých nebo evropských. Stát poskytuje prostřednictvím úřadu práce státní příspěvek na doprovázení organizaci, která s pěstounem uzavře dohodu. Je upraven vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

- mzda doprovázejícího pracovníka, cestovné, vzdělávání pěstounů (lektorné, pronájem, hlídání dětí);
- odlehčovací služba krátkodobá (hlídání dítěte v době ambulantního ošetření pěstouna);
- odlehčovací služba dlouhodobá (tábory, hlídání dětí v době odpočinku pěstounů);
- odborná psychologická či psychiatrická pomoc;
- pronájem prostor na asistované kontakty a cestovné na ně.

Nad rámec státního příspěvku poté často z jiných finančních zdrojů nabízejí doprovázející organizace další formy podpory pěstounům a svěřeným dětem, opět dle vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

- formy vzdělávání – e-learning, webináře, víkendové pobytové vzdělávání pro pěstouny, podcasty, audioknihy, weby, almanachy, ročenky;
- sdílecí kavárny pro osvojitelé, žadatele o náhradní rodinnou péči, děti, pěstouny;
- projekty pro žadatele o NRP – poradenství v době rozhodování, žádosti a jednání s úřady, příprav, před převzetím dítěte a při osvojení;
- volnočasové aktivity pro děti – kroužky, tábory (letní pobytové i příměstské), výlety
- doučování – formou dobrovolníků;
- finanční příspěvky na zdravotní či kompenzační pomůcky – monitory dechu novorozenců a kojenců, rovnátka, brýle;
- psychoterapie nad rámec zákonného nároku 12 hodin ročně;
- podpora pěstounů před rozhodnutím soudu ve chvíli, kdy již o dítě fyzicky pečují (předpěstounská a předadopční péče).

5 Náhradní rodinná péče v číslech

5.1 Aliance náhradních rodin ČR

Nezisková organizace Aliance náhradních rodin ČR (n.d.) uvádí, počty dětí a náhradních rodin k roku 2019. Většinu tvoří příbuzenská pěstounská péče – péče jiné osoby. Podle jednotlivých forem pěstounské péče tvoří k 31. 12. 2019 největší podíl příbuzenská pěstounská péče - 71 %. Následuje dlouhodobá pěstounská péče, která tvoří 23 %, poté přechodná pěstounská péče s 6 %. V roce 2019 byly děti rozděleny ve 34 % do péče jiné osoby, 28 % do příbuzenské pěstounské péče, 17 % do přechodné pěstounské péče, 13 % do dlouhodobé pěstounské péče a 8 % do osvojení.

5.2 Dobrá rodina, o. p. s.

Přičemž analýza dat o přechodné pěstounské péči Alžběty Skleničkové (2023) z Dobré rodiny uvádí, že děti v pěstounské péči na přechodnou dobu přicházejí ze 67 % z porodnice nebo nemocnice. Od rodičů přichází 13 % dětí, z ústavů 11 %, od příbuzných 5 %, z jiných míst do 4 % a z jiné PPPD do 1 % a také, že z hlediska délky opustí 46 % dětí PPPD do 6 měsíců, 38 % do 12 měsíců, 9 % do 16 měsíců a později 6 %. Z těchto údajů je patrné, že u 16 % dětí byla překročena zákonem daná lhůta jednoho roku.

Dle výsledků kontinuálního výzkumu pěstounské péče na přechodnou dobu od roku 2009 do roku 2021 autorů Skleničkové et al. (2023, s. 7) bylo z celkového počtu pěstounů 5,6 % z karlovarského kraje.

Skleničková et al. (2023, s. 31) uvádí, že z celkového počtu 66 dětí z karlovarského kraje bylo 47 novorozenců, 10 dětí do věku jednoho roku, 5 dětí do věku 2 let, 2 děti do věku 3 let a 2 děti do věku 4 let.

Následně také z karlovarského kraje přišly z ústavní péče 4 děti, což tvoří 6 % z celkového počtu 66 dětí umístěných v PPPD (Skleničková et al., 2023, s. 33).

5.3 Data v Karlovarském kraji

Krajský úřad Karlovarského kraje (2023, s. 43) uvádí statistické údaje v oblasti evidence dětí k lednu 2023 celkový počet dětí 345. Nejvyšší počet zařazených dětí do evidence vykazuje rok 2015, jedná se o 169 dětí. V dalších letech dochází k poklesu počtu, kdy v roce 2016 se

eviduje 83 dětí, v roce 2017 pak 63 dětí, v roce 2018 je to 46 dětí. Od roku 2019 dochází k nárůstu na 89 dětí, v roce 2020 je počet dětí 81, v roce 2021 se zvyšuje na 128 dětí a v roce 2022 vykazuje pokles na 63 dětí.

5.4 Kampaň Krajského úřadu Karlovarského kraje

Vyhodnocení plánu aktivit informační kampaně Krajského úřadu Karlovarského kraje (2023, s. 44) uvádí, že děti byly umístěny do náhradní rodinné péče z níže uvedených důvodů:

- obtíže rodiny v oblasti bydlení – 218;
- obtíže rodiny v oblasti financí – 206;
- obtíže rodiny v oblasti výchovy dětí – 167;
- obtíže rodiny v oblasti vzdělávání dětí – 77;
- obtíže rodiny v oblasti základní péče o děti – 124;
- obtíže rodiny se zvládnutím chování dětí, kriminalita u dětí – 52;
- potíže rodičů v oblasti zdraví dítěte u rodičů – 27;
- závislostní chování rodičů – 107;
- kriminalita rodičů – 36;
- domácí násilí (v rodině) – 26;
- týrání, zanedbávání, zneužívání dítěte – 23;
- psychiatrické potíže rodičů – 11;
- mentální postižení rodičů – 5.

A následně uvádí i věkovou strukturu dětí zařazených do evidence v jednotlivých letech:

- v roce 2018 bylo zařazeno 18 dětí ve věku 0-6 let, 15 dětí ve věku 7-12 let a 13 dětí ve věku 13-18 let;
- v roce 2019 bylo zařazeno 51 dětí ve věku 0-6 let, 20 dětí ve věku 7-12 let a 18 dětí ve věku 13-18 let;
- v roce 2020 bylo zařazeno 21 dětí ve věku 0-6 let, 16 dětí ve věku 7-12 let a 14 dětí ve věku 13-18 let;
- v roce 2021 bylo zařazeno 47 dětí ve věku 0-6 let, 25 dětí ve věku 7-12 let a 56 dětí ve věku 13-18 let;
- v roce 2022 bylo zařazeno 54 dětí ve věku 0-6 let, 3 děti ve věku 7-12 let a 8 dětí ve věku 13-18 let.

Vyhodnocení plánu aktivit informační kampaně Krajského úřadu Karlovarského kraje (2023, s. 45) také uvádí věkovou strukturu nejmladších dětí v evidenci v jednotlivých letech. Nejmenších dětí ve věku 0-3 roky bylo v roce 2018 v evidenci 13, v roce 2019 jich přibýlo na 44, v roce 2020 počet poklesl na 29, v roce 2021 mírně narostl na 31 a v roce 2022 dále rostl 38 dětí. U dětí ve věku od 4 do 6 let bylo v evidenci v roce 2018 dětí 5, v roce 2019 pak 7 dětí, v roce 2020 narostl počet na 17 dětí, v roce 2021 poklesl na 11 a v roce 2022 narostl na 16 dětí.

Doplňkem jsou data dětí ve věku 0-6 let, které byly umístěny do pěstounské péče, a to v následujících počtech: v roce 2018 to bylo 13 dětí, 31 v roce 2019, 32 v roce 2020, v roce 2021 se zvýšil počet na 35 a v roce 2022 se snížil na 25 dětí. (Krajský úřad Karlovarského kraje, 2023, s. 45).

5.4.1 Počet dětí, kterým byla zprostředkována PP

Pěstounská péče byla zprostředkována pro 16 dětí v roce 2015, pro 27 v roce 2016, pro 12 v roce 2017, pro 17 dětí v roce 2018, pro 20 v roce 2019, pro 19 v roce 2020. V roce 2021 byl počet 17 a v roce 2022 se zvýšil na 25 dětí (Krajský úřad Karlovarského kraje, 2023, s. 46).

5.4.2 Počet dětí podle pohlaví

Z hlediska pohlaví dětí, kterým byla zprostředkována PP bylo v roce 2015 evidováno 6 chlapců a 10 dívek, v roce 2016 chlapců 14 a dívek 13, v roce 2017 chlapců i dívek shodně 6, v roce 2018 chlapců 8 a dívek 9. V roce 2019 bylo 8 chlapců a 12 dívek, v roce 2020 chlapců 9 a 10 dívek, v roce 2021 chlapců 9 a dívek 8. V roce 2022 chlapců 10 a dívek 13. Z těchto počtu není patrný žádný významný rozdíl (Krajský úřad Karlovarského kraje, 2023, s. 46).

5.4.3 Děti v PP s ohledem na kraj

Z dat za roky 2015-2022 vyplývá, že 50 % dětí v pěstounské péči bylo umístěno v rámci karlovarského kraje. Dále pak byly nejvíce umístovány v regionu Hlavního města Prahy (19 %) a Plzeňského kraje (13 %). V menší míře 6 % v Královhradeckém kraji, na Vysočině a v Jihočeském kraji. Díky tomuto trendu není narušena podpora vědomí, odkud dítě pochází (Krajský úřad Karlovarského kraje, 2023, s. 47).

5.4.4 Počet a velikost sourozeneckých skupin, kterých byla zprostředkována PP

V roce 2015 byla zprostředkována PP dvakrát pro dva sourozence, v roce 2016 pětkrát pro 2 sourozence, v roce 2017 to bylo dvakrát pro 2 sourozence a jednou pro 3 sourozence. V roce 2018 čtyřikrát pro 2 sourozence, v roce 2019 třikrát pro 2 sourozence a jednou pro 3 sourozence. V roce 2020 třikrát pro 2 sourozence. V roce 2021 dvakrát pro 2 sourozence a jednou pro 3 sourozence. V roce 2022 jednou pro 2 sourozence a jednou pro 4 sourozence (Krajský úřad Karlovarského kraje, 2023, s. 47).

5.4.5 Ministerstvo práce a sociálních věcí

Z údajů v evidenci dětí vedené krajským úřadem vyplývá, že celkový počet zařazených dětí v aktuálním roce je 1443 (z toho 140 dětí splňuje podmínky pro osvojení), 1196 dětí je vyřazených z evidence (z toho 101 dětí splňuje podmínky pro osvojení). U 432 dětí bylo důvodem vyřazení z evidence rozhodnutí o svěřeni dítěte do NRP (z toho 124 dětí splňujících podmínky pro osvojení). U 221 dětí byl důvodem k vyřazení z evidence návrat dítěte do péče rodičů (z toho 1 dítě splňuje podmínky pro osvojení). U 16 dětí bylo důvodem vyřazení z evidence zjištění závažných důvodů znemožňujících zprostředkování NRP. U 453 dětí byla důvodem vyřazení z evidence zletilost dítěte. Počet dětí zařazených v evidenci je 4305 (z toho 119 dětí splňujících podmínky pro osvojení). Z celkového počtu je 196 dětí se zdravotním postižením (z toho 30 dětí splňujících podmínky pro osvojení) (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2024).

Z výše uvedených údajů je patrné, jak důležitá je evidence dětí vhodných k umístění do náhradní rodinné péče a rovněž žadatelů. Evidence umožňuje pružnější reakci celého systému náhradní rodinné péče (státních úřadů a neziskových organizací) na potřeby aktérů. Zvyšuje se tak flexibilita a predikce celého systému.

6 Rozhovory s doprovázejícími pracovníci

Rozhovory s pracovníky doprovázejících organizací jsem vedla v průběhu plnění praxe. Jednalo se o pracovníky organizace Dobrá rodina, o. p. s. Vzhledem k propojení pracovníků organizací mi bylo umožněno provést další dva rozhovory s pracovníky doprovázejících organizací v karlovarském regionu.

Použila jsem polostrukturovaný rozhovor, kdy jsem měla pokládala níže uvedené otázky. Cílem rozhovorů bylo zjistit obecné informace o běžné pracovní činnosti doprovázejících pracovníků v Karlovarském kraji.

Otázky:

- 1) Jak dlouho doprovázíte?
- 2) Jaké pracovní nástroje vám poskytuje organizace?
- 3) Co vám chybí?
- 4) Co byste potřebovala, aby bylo jinak?
- 5) Kdo patří do vašeho širšího pracovního týmu?
- 6) Jak se cítíte v roli doprovázející pracovníce?

6.1 Gábina

- 1) Doprovázím 4 roky, ale zkušenost s náhradní rodinnou péčí mám 12 let.
- 2) Využívám všechny metodické materiály, které nám poskytuje centrála a jsou dostupné na intranetu, dále metodickou podporu v jednotlivých oblastech/specializacích, což jsou odborníci, které zajišťuje vedení. Mám k dispozici pomůcky, knihy, videa, webináře, vzdělávání podle toho, co potřebuji pro zajištění komplexní pomoci klientům.
- 3) Čas, spojení klientské práce a administrativy, asistované kontakty, vzdělávání...ačkoli mám homeoffice, mám leckdy pocit, že moje práce nemá začátek a konec. Naštěstí mám možnosti psychohygieny osobní i nabízené centrálou.
- 4) Oddělit pracovní a osobní dobu, což mi někdy dělá problém. A v případě přechodné pěstounské péče, aby systém konal rychleji a v zájmu dítěte.
- 5) Kolegové, vedení, back-office, právník, psycholog, speciální pedagog – etoped, ekonom, ředitelství.
- 6) Práce mě baví, dává mi smysl. Mám radost, když se daří, zejména u PPPD předávat děti co nejdříve a bez komplikací.

6.2 Veronika

- 1) 11 let
- 2) Používám rozhovory a dotazníky k posouzení potřeb klienta, jeho situace a zdrojů. Pomáhám klientům stanovit si cíle a vytvořit plány, jak je dosáhnout. To může zahrnovat stanovení krátkodobých a dlouhodobých cílů. Pomáhám klientům získávat přístup k různým službám a zdrojům, jako jsou zdravotní péče, ubytování, zaměstnání atd. Spolupracujeme s jinými profesionály, aby zlepšili výsledky pro klienty. To může zahrnovat spolupráci s psychiatry, právníky, vzdělávacími pracovníky atd. Poskytujeme právní informace a poradenství týkající se sociálních a právních práv a povinností klienta. Poskytujeme nebo zajišťujeme terapeutickou podporu a poradenství klientům v obtížných životních situacích. Pracuji s komunitami na identifikaci a řešení sociálních problémů a podporují komunitní rozvoj a zapojení. Poskytuji informace a vzdělávání, aby prevenci sociálních problémů a podporovali rozvoj dovedností. Posuzuji rizika a ochranné faktory, které ovlivňují klienty, a pracuji na minimalizaci rizika a posílení ochranných faktorů.
- 3) Nic
- 4) Posílení spolupráce mezi sociálními pracovníky, organizacemi a dalšími profesionály a poskytovateli služeb, protože může vést k lepší koordinaci péče a zlepšení výsledků pro klienty.
- 5) Odborní pracovníci – metodici, psychologové, speciální pedagogové, právníci.
- 6) Pomáhání druhým a vidění pozitivních změn v životech klientů mi přináší v životě uspokojení a pocit smysluplnosti. Cítím empatii k lidem, které doprovázím. Soucit s jejich situací a snažím se porozumět jejich emocím a zkušenostem.

6.3 Dana

- 1) 5 let
- 2) Systém vzdělávání a intervizí, metodiky, pracovní karty
- 3) Více prostoru pro práci v rodinách, protože je akcentována administrativa spojená s doprovázením.
- 4) Doprovázení menšího počtu rodin v rámci plného úvazku.
- 5) Psycholog, právník, PR pracovník
- 6) Dobře, práce mě baví, a to až na výjimky, kdy se cítím bezmocná – zejména, když zainteresované instituce, zvláště soudy mají na vše dost času a vnímají čas jinou optikou než dítě, o kterém rozhodují

6.4 Regina

- 1) 6 let
- 2) Vzdělávání 24 h ročně, intervize (skupinová i individuální), supervize, metodické vedení (KOO a vedoucí doprovázení), právní podporu.
- 3) Konkrétní pomůcky a materiály pro práci v rodinách (pracovní listy, karty...) – mít to jednou na pobočce k zapůjčení nestačí, ale jsou to drahé věci, které si z platu doprovázející nemůžu sama kupovat.
- 4) V našem regionu je velmi špatné pokrytí odborných služeb (psycholog, psychiatr). Velká část pěstounů se k nim nedostane a do větších vzdáleností na terapie nebudou dojíždět. A pokud už někam dochází, neumí odborníci pracovat s tematikou dětí v pěstounské péči a s poruchou attachmentu. Momentálně je problém i se zajištěním jakékoliv zdravotní péče dětí v PP (chybí pediatři, neurologové, zubaři...).
- 5) Metodické vedení DR, intervizorka, supervizorka, externisté zajišťující odbornou pomoc – speciální, pedagog, terapeut v rodinné poradně.
- 6) Moje práce mi dává smysl, naplňuje mě a baví, cítím, že dělám něco prospěšného na odborné úrovni. Podpora pěstounských rodin je potřebná a vidím konkrétní výsledky své práce. Vyhovuje mi také to, že si sama organizuji práci časově a z velké části pracuji z domova, což mi umožňuje dobře práci skloubit s rodinou.

6.5 Eva

- 1) 6 let
- 2) Intervize, supervize, multidisciplinární tým, vzdělávání?
- 3) Asi nic
- 4) Pevnější pracovní doba, jasnější konec pracovní doby
- 5) Kolegové (ty už počítám také za širší, protože jsme v minimálním kontaktu), koordinátor, právník, metodik.
- 6) Dobře

Z provedených rozhovorů vyplývá, že systém náhradní rodinné péče není schopen pružně reagovat na potřeby dětí, především v čase. Pracovníci se cítí i bezmocní. Dále je patrné, že celý systém náhradní rodinné péče potřebuje změnu, personální posílení, pružnou meziresortní spolupráci, především se soudy. Je nutné navýšit finanční prostředky na doprovázení ale i podporu například pěstounům na přechodnou dobu.

7 Rozhovory s pěstouny

Rozhovory s pěstouny mi zprostředkovaly pracovnice doprovázejících organizací v Karlovarském kraji v rámci plnění praxe. Praxi jsem vykonávala v Dobré rodině, o.p.s. A dále jsem využila místní vzájemné znalosti a spolupráce zmíněných neziskových organizací. Dále jsem využila svého profesního působení učitelky na základní škole, kam docházejí děti z pěstounských rodin. Provedla jsem rozhovory se třemi pěstouny z různých doprovázejících organizací na Karlovarsku. Vedla jsem polostrukturované rozhovory s cílem zjistit přínos doprovázení pěstounům.

Byly položeny tyto otázky:

1. kolik dětí mám svěřených do péče,
2. kolik jsem vystřídal doprovázejících organizací,
3. co mi organizace nabízí v rámci doprovázení,
4. co mi vyhovuje,
5. jaké využívám formy vzdělávání,
6. jakých služeb jsem dosud využil
7. co nejsložitějšího se mnou organizace řešila?

7.1 Veronika

Jsem pěstounkou 12 let, do péče má svěřené dvě děti. Spolupracuji stále se stejnou organizací. Kromě standardních aktivit jako je doprovázení, vzdělávání, ...jsem využila asistovaný kontakt, který byl nutný po návratu matky z výkonu trestu. Protože byla podmíněně propuštěna, musela navázat kontakt s dětmi, ale měla tendence překračovat pravidla. Navíc na ni děti nebyly vůbec zvyklé. Starší ji nevidělo od pěti let, mladší ji neznalo vůbec, protože v době odebrání z rodiny mu bylo půl roku. V době péče o děti byla matka závislá na návykových látkách. Docházelo k zanedbávání péče. Vyhovuje mi, že můžu s doprovázející i dalšími pracovníky operativně konzultovat témata, ve kterých si nejsem jistá. Se starším dítětem jsem řešila ve 13 letech útěky, lhaní, nedodržování pravidel, s mladším nekázeň ve škole, problematické vztahy s vrstevníky. Ve všem mi byla nabídnuta odborná pomoc. Řešila jsem to s etopedem, nastavovali jsme pravidla, hranice a nějakou dobu to fungovalo. Využívám raději prezenční vzdělávání nebo on-line webináře. V rámci individuálního vzdělávání můžu využívat částečně i knihovnu organizace. Zatím jsem neměla potřebu hledat semináře mimo organizaci.

Když byly děti malé, využívala jsem i odlehčovací službu a letní dětský tábor. V případě starších bych někdy byla ráda za podobné aktivity.

Nejsložitější situaci jsem řešila s právníkem organizace, kdy se kontakty s matkou vyhrotily natolik, že se u staršího dítěte projevilo sebepoškozování a počátek poruch příjmu potravy. OSPOD stále naléhal na kontakty, které evidentně nebyly v zájmu dítěte. Paralelně bylo potřeba dítě převést do odborné péče psychologa, který umí pracovat s poruchou attachmentu.

7.2 Martin

Jsem pěstounem 5 let. Pečuji o svého synovce, je těžce nemocen, jeho matka zemřela. Mám svěřeného jednoho chlapce, 15 let. Organizaci jsem měnil. Nejprve jsem byl u regionální, poté jsem volil celorepublikovou. Důvodem změny byla její nabídka vzdělávání – široká paleta prezenčních seminářů, online webinářů, audioknih, e-learningu. Když byl kluk menší, jezdil jsem i na víkendové vzdělávání. Teď už se mu tam moc nechce, mě by se chtělo, vždycky jsem si tam dobře popovídal s ostatními pěstouny. Vyhovuje mi, že mi DSP říká o novinkách v oblasti náhradní rodinné péče. Jsem povoláním psycholog, ale k tématům se dostávám okrajově. Hodně čerpám z terapeutického rodičovství, z vývojové psychologie a rozvoje neurologie mozku dětí s ACES.

Moje DSP mi vozí odkazy nebo materiály a upozorňuje mě i na webináře a konference. V budoucnu očekávám, že se mnou projde moje DSP dospíváním kluka. Hodně mi drží můj nadhled, podporují mě a využívám každý rok službu odlehčení. To je super. Taky mi platí terapie, využívám tuto možnost. Srovnávám se sám se sebou. Mám náročnou práci, a tak využívám k psychohygieně psychoterapeuta online (vyhovuje mi anonymita, je z jiného kraje).

Překvapila mě otevřenost pěstounů a ochota sdílet zkušenosti ze spolupráce s doprovázejícím sociálním pracovníkem. Ten hraje v jejich životě velmi důležitou roli. Je jim poradcem, důvěrníkem, pomocníkem jejich svěřených, a často i biologických, dětí. Znají jejich nedostatky a slabosti. V tomto ohledu je na doprovázejícího sociálního pracovníka kladena velká odpovědnost za držení profesionálních hranic ve vztahu k pěstounům. Toto jsem si velmi uvědomil při rozhovoru s jednou pěstounkou, která doprovázející sociální pracovníci oslovovala křestním jménem, ale vykala jí. Dále mě pěstouni překvapili svojí schopností reagovat na novinky a změny v systému komunikace, kdy mi sami nabízeli vést rozhovor v on-line prostředí. To jsem odmítl pro potřebu autentičnosti, své i jejich. Pěstounům v kraji

chybí dostupnost psychiatrické a psychologické péče, pružná je ale proti tomu odborná terapeutická péče, kterou jim doprovázející organizace zprostředkovávají. Poslední téma, které mě zaujalo je vzdělávání. Pěstouni kombinují všechny dostupné formy od samostudia přes prezenční semináře, webináře, audioknihy, e-learningy, víkendová vzdělávání. Často vnímají rozhovory se sociálními pracovníky jako edukativní, zajímají se o nová přístupy k dětem v náhradní rodinné péči, jako například nástroje terapeutického rodičovství atd. Pěstouni dobře znají služby, které by jim měly být poskytovány – poradenství, vzdělávání, odlehčovací služby, odborná pomoc a kontakt s biologickou rodinou.

7.3 Lenka

Jsem pěstounkou již 12 let, ale vnuk u mě je de facto od narození. Mám svěřeného do péče syna dcery, která má ještě další děti. Aktuálně spolupracuji s druhou organizací, a to proto, že jsem šla se svojí klíčovou pracovnící, když změnila práci a začala pracovat v jiné organizaci. Nemám ráda změny a moje klíčenka mi vyhovuje. I vnukovi. Jsem spokojená s jejím přístupem, proto jsme nechtěli někoho dalšího.

Organizace mi nabízí standardní služby, a navíc ještě odbornou pomoc psychologa, speciálního pedagoga – etopeda a právníka. Všechny formy podpory jsem využila. Cítím se s ním bezpečněji. Taky vnuk je zvyklý, že když má problém, může ho s kýmkoli probrat.

Vyhovuje mi, že návštěvy klíčové pracovníce a dalších zúčastněných nejsou jen formální, konzultace jsou dostatečně dlouhé a konstruktivní. A můžu si plnit povinné vzdělávání na víkendových relaxačně – vzdělávacích akcích, kde souběžně probíhá dětská skupina a vnuk tak získává nové dovednosti a navazuje přátelské vztahy. Dokonce jsme na víkendovce potkali pěstouny, kteří mají svěřenou jeho sestřenicí. Obě se rády setkáváme i mimo organizaci. Děti taky.

Pokud by bylo potřeba, využila bych nějaké formy doučování pro vnuka. Zatím to nebylo potřeba, ale vím, že taková možnost existuje. Nabízeli nám on-line doučování zdarma.

Nejsložitější situací se v minulosti jevila komunikace s matkou vnuka – dcerou. Je zadlužená, prostřednictvím kontaktu se synem mě atakoval, abych jí poskytovala finance a vyhrožovala, že jí kluka sebere. Prostřednictvím odborné pomoci jsem situaci vyřešila.

8 Rozhovory s dětmi

Rozhovory s dětmi byly vedeny formou polostrukturovaného rozhovoru, osobně za přítomnosti pěstounů. Byla to nejsložitější část rozhovoru v této bakalářské práci. Jsem učitelkou na základní škole a mám dennodenní zkušenost s komunikací s dětmi. Při těchto rozhovorech jsem se však snažila nejdříve navodit pocit důvěry a uvolnění, většinou formou hry anebo počátečními otázkami na to, co mají rádi, čemu se věnují ve volném čase. Až poté jsem se dětí začala dotazovat na připravené otázky ohledně doprovázejícího sociálního pracovníka. Riziko přítomnosti pěstouna jsem vnímala jako minimální, protože šlo o první kontakt s dítětem a zajistilo mu bezpečí komunikace s cizí osobou.

Byly pokládány tyto otázky:

- 1) 1.Znáš svojí doprovázející pracovníci?
- 2) Jak dlouho k vám chodí?
- 3) 3.Proč k vám chodí?
- 4) O čem si povídáte?
- 5) V čem ti může pomoci do budoucna?

8.1 Maruška, 9 let

- 1) Svou DSP znám, chodí k nám a taky na vzdělávání, kam chodí babička. Chodíme taky na krajský úřad.
- 2) Chodí k nám dlouho, přesně nevím.
- 3) Chodí k nám, protože máma se neumí o mě starat. Hodně si povídá s babičkou, volají si anebo píšou emaily. Se mnou si povídá nebo kreslí. Babička říká, že kdyby něco, mám volat jí. Uložila mi telefonní číslo do mobilu.
- 4) Povídáme si o škole, o tom, co mě baví, co mě trápí. Taky o mámě, o tátovi, kterého vůbec neznám. Koukáme se na fotky, jak jsem byla miminko. Vždycky se mi hezky povídá o mámě.
- 5) Říká, že když budu mít problém, můžu jí říct o pomoc. Vysvětluje mi, proč se babička občas zlobí na mámu. Je taková teta naší rodiny.

8.2 Honza, 14 let

- 1) Svou DSP znám jeden rok, změnila se nám, když ta minulá změnila zaměstnání. Ještě si jí pamatuju. Věděla o nás všechno. Jezdí za námi domů.
- 2) Ta současná k nám jezdí asi jednou za měsíc nebo za dva.
- 3) Chodí k nám proto, že jsem u pěstounů. Pomáhá mi, abych neměl potíže.
- 4) Povídáme si o pěstounech, jsem u nich od 5 let. Ještě si pamatuju děcák. Vždycky se ptá i na mámu a tátu. Dříve jsme je jednou viděli, teď jsou ve vězení. DSP mi říká, že se s nimi určitě uvidím. Bojím se trochu, DSP mi říká, že se na setkání připravíme. Napsat jim nechci, oni mi taky nepíší. Věřím jí, můžu jí říct i něco, co pěstounům ne. Zatím jsem to neudělal. Povídáme si i o pěstounech. Myslím si, že mi pomáhá s mým pocitem studu. Někdy se stydím, že jsem u pěstounů. A na víkendovkách se znám s ostatními, co jsou taky u pěstounů a tam je sranda. Jezdím tam rád.
- 5) Může mi pomoci se školou, s pěstouny, s rodiči, taky jsme se bavili o volbě školy. Hodně pomohla pěstounce s rozhodováním o učebním oboru. Nakonec mi dovolili učební obor autotronik, který jsem chtěl. Půjdu na intr a musím na sebe dávat pozor. DSP mě i hlídá. Je ale lepší než sociálka. Pěstounka jí volá k kvůli různým úřadům a papírům. A taky spolu mluví o organizaci pěstounů, kde jsou moje teta a strejda (pěstounka a pěstoun). Organizují různá setkání s pěstouny a tam si radí, jak nás mají vychovávat a jak mluvit s našema rodičema. A nezlobit se na ně.

8.3 Jana, 15 let

- 1) Svou DSP znám dobře. Píšem si přes WhatsApp.
- 2) Zná ji už delší dobu, nevím, jak dlouho. Pamatuji si však, že k nám chodí domů už od základní školy.
- 3) Chodí k nám, protože je naše klíčenka. Jsem u pěstounky. Moje máma byla její kamarádka. Máma hodně pila alkohol po rozvodu a šlo to s ní z kopce. Nemohla pracovat, a tak byla doma, a to bylo ještě horší. Pořád byla večer opilá s přes den spala. Neměla jsem ráda jejího přítele, hodně na mámu řval. Na mě byl hodný, dával mi peníze na sladkosti. Teď bydlím u tety. Je hodná, pamatuju si jí už jako malá, bydlela nad náma.
- 4) Povídáme si o všem, znám jí už dlouho, někdy mluvíme i bez tety. Svěřuju se jí. Pomohla mi i ve škole, když se mi smály ve škole děti, že nemám mámu. Bojím se, až se s mámou potkám, teď si píšeme. DSP mi pomáhá mluvit o tom, čeho se bojím. A sehnala nám psychologa, když jsem se bála, že se táta vrátí z vězení. Ale on se nevrátil. Nevím o něm

nic. DSP sehnala adresu bráchy, je u pěstounů někde daleko, někde za Prahou. Viděli jsme se o prázdninách a tyhle prázdniny se zase potkáme. Máma bydlí teď na Slovensku. Až budu chtít, setkáme se. DSP se mě vždycky na to ptá. Už se nebojím, protože teta už se taky nebojí. Vysvětlily mi s DSP, že se bály, že máma mě bude chtít zpátky a že u ní nebudu šťastná. Já určitě zůstanu u tety, je to moje druhá máma. Vždycky, když se pohádáme, večer se usmíříme. A pořád si povídáme, nemáme před sebou tajemství.

- 5) V budoucnu mi může pomoci s tou mámou, až se potkáme a tak. A taky mi vždycky poradí, když potřebuju já nebo teta něco vyřídit. Teta musí i číst nebo koukat na filmy, někdy koukám na dokumenty s ní a když vidím, jak některé děti jsou smutné, tak to mě štve. Mohla bych jim pomoci, ale nevím zatím jak.

Děti doprovázejícího pracovníka vnímají jako pomocníka rodiny, který pomáhá jak pěstounům, tak dětem. Často je důvěrníkem při sdílení potřeb dítěte směrem k biologické matce či otci. Děti vyzdvihují sdílecí kluby, kde se cítí ve vrstevnické skupině dětí z pěstounských rodin dobře, to znamená přijímány.

Závěr

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila dynamicky se vyvíjející společenský fenomén, systém náhradní rodinné péče. Téma jsem měla zvoleno již od druhého ročníku studia, kdy jsem v rámci praxe působila jako dobrovolník na víkendovém vzdělávacím pobytu pro pěstouny. Statečnost a nezištnost některých pěstounů mě inspirovala ke každoroční účasti na těchto pobytech. Získala jsem pocit drobného přispění k jejich pobavení, psychohygieně, přijetí a uvolnění.

Cílem mé bakalářské práce bylo shrnout údaje o náhradní rodinné péči v Karlovarském kraji, o doprovázejících organizacích, jejich nabídce a rozhovory s doprovázejícími pracovníci, pěstouny a dětmi svěřenými do pěstounské péče.

V první části jsem uvádím teoretický podklad, o který jsem se opírala při zpracování cíle této práce. V první kapitole popisuji témata vztahující se k problematice náhradní rodinné péče.

V druhé kapitole se věnuji náhradní rodinné péči z hlediska vývoje některých teorií o vlivu náhradního rodičovství, či absence rodičovství na vývoj dítěte. Zmiňuji důležité autory a jejich pohled na vývoj dítěte v souvislosti s komplexním vývojovým traumatem. Dále popisuji legislativu a její těžkou úlohu obsáhnout funkčnost a všechny formy systému náhradní rodinné péče. Tato část byla pro mě velmi náročná. Bylo obtížné uchopit návaznost v souladu s teoretickým základem a zorientovat se v právních normách a jejich obsahu. V historickém kontextu začíná vývoj péče o opuštěné děti u odpovědnosti zástupce církve, tudíž charitativního pracovníka a jeho povinnosti vyplývající z křesťanského desatera pomoci bližnímu svému až k profesionalizaci péče a vzniku profese sociálního pracovníka, vrcholícího v multioborové spolupráci několika odborníků. V oblasti demografických údajů a dat kladu velký důraz na aktuálnost uváděných informací, což nebylo jednoduché zjistit.

Ve třetí kapitole se věnuji procesu doprovázení a doprovázejícím organizacím, popisu jejich činnosti a odlišnostem. Uvádím práva a povinnosti pěstounů, popisují činnost doprovázejícího sociálního pracovníka a možnou podporu všech aktérů.

Čtvrtá kapitola uvádí specifické aktivity v oblasti doprovázení.

Kapitola pátá se věnuje datům a statistikám v oblasti náhradní rodinné péče. Čerpala jsem z dat Krajského úřadu Karlovarského kraje, Ministerstva práce a sociálních věcí, organizace Dobrá rodina, o. p. s., Aliance náhradních rodin České republiky. Ze získaných statistických dat vyplývá, že počet dětí v náhradní rodinné péči v našem kraji stoupá. Potvrzuje se legislativní trend poslední doby nepřestávat pracovat s biologickou rodinou jako prevence potřeby umístit dítě do náhradní rodinné péče.

Obsahem šesté kapitoly jsou rozhovory. Vedla jsem celkem 10 rozhovorů. Čtyři s doprovázejícími sociálními pracovníky, tři s pěstouny a zbývající tři s dětmi vyrůstajícími v pěstounské rodině. Z rozhovorů vyplývá vysoká profesionalita doprovázejících sociálních pracovníků. Pro pěstouny plní zákonnou povinnost, ovšem stávají se blízkými důvěrníky pěstounů i rodin. O to více je na ně kladena odpovědnost držet hranice ve vztahu k pěstounům i dětem. Určitě řeší dilema důvěra, versus vztah, pomoc, versus zplnomocňování a dalších. Sociální pracovníci rovněž potřebují spolupráci s ostatními odborníky ze státních institucí (soudci, lékaři, pedagogové, úředníci) a neziskového sektoru (sociální pracovníci z různých sociálních služeb, poraden atd.).

V rámci praxe jsem se potkala s různými příběhy z oblasti náhradní rodinné péče. Získala jsem vhled díky studiu teorie a viděla úspěchy dětí, vyrůstajících v náhradní rodině, zaléčení jejich traumat a dospění. Ráda bych dále pokračovala ve sledování aktuálních výzkumů v oblasti neurověd, dětí jedinců vyrůstajících v náhradních rodinách, terapeutických přístupů a multioborového působení v komplexní péči o klienty.

Ačkoli jsou příběhy dětí na počátku náhradní rodinné péče jakkoli smutné, při hlubším vhledu a komplexního zamyšlení nad funkčností celého systému, viděla jsem šťastné okamžiky vzniklých náhradních rodin a uvědomila jsem si, že biologické rodičovství někdy bývá přeceňováno. Usuzuji tak i pro to, co jsme se dověděla při praxi v doprovázející organizaci, kde mi sociální pracovnice sdílely historicky své úspěchy a příklady dobré praxe.

Cíl práce, jaký jsem si stanovila, jsem splnila. Svět náhradní rodinné péče se mi přiblížil a vzbudil ve mně motivaci k užšímu zapojení do dobrovolnické práce v oblasti doprovázení.

Seznam použitých zdrojů

- Aliance náhradních rodin (n.d.). *Náhradní rodinná péče v číslech*. <https://www.anrcr.cz/>
- Bergmanová, A., Mahlerová, M., Pine, F. (2006). *Psychologický zrod dítěte*. Triton.
- Bubleová, V., Vránová, L., Vávrová, A., Frantíková, J. (2011). *Základní informace o náhradní péči*. Středisko náhradní rodinné péče, o.s.
- Centrum pro dítě a rodinu Valika. (n.d.) *O nás*. <https://www.valika.cz/o-nas/o-nas/>
- Centrum pro dítě a rodinu Valika. (n.d.). *Informace pro zájemce*.
<https://www.valika.cz/nahradni-rodinna-pecce-2/informace-pro-zajemce/>
- Centrum pro dítě a rodinu Valika. (n.d.). *Přípravy žadatelů o NRP*.
<https://www.valika.cz/pripravy-zadatele-o-nrp/>
- Dětský úsvit. (n.d.). *Náhradní rodinná péče*. <https://detskyusvit.cz/nahradni-rodinna-pecce-2/>
- Dobrá rodina. (2020). *Desatero dobré náhradní rodinné péče*. https://dobrarodina.cz/wp-content/uploads/cwattachments/Desatero_web_FINAL.pdf
- Dobrá rodina. (2023). *Přechodná pěstounská péče zblízka aneb co byste měli vědět, než se rozhodnete stát přechodnými pěstouny*. <https://dobrarodina.cz/wp-content/uploads/pppd-zblizka-pro-zajemce-dobra-rodina-2023.pdf>
- Dobrá rodina. (2023, 19. října). *Analýza přináší ucelená data o přechodné pěstounské péči*.
<https://dobrarodina.cz/novinky/analyza-prinasi-ucelena-data-o-prechodne-pestounske-peci/>
- Dobrá rodina. (n.d.) *O nás*. <https://dobrarodina.cz/o-nas/>
- Dobrá rodina. (n.d.). *Informace o náhradní rodinné péči*. <https://dobrarodina.cz/informace-o-nahradni-rodinne-peci/>
- Dobrá rodina. (n.d.). *Jak probíhá doprovázení v Dobré rodině*. https://dobrarodina.cz/pro-zajemce/doprovazeni-pestounu/jak-probiha-doprovazeni-v-dobre-rodine/#Jak_probiha_spoluprace_mezi_pestounem_a_doprovazejicim_pracovnikem

Dobrá rodina. (n.d.). *Přípravy a psychologické posouzení v Dobré rodině.*

<https://dobrarodina.cz/pro-zajemce/co-jsou-pripravy-na-pestounstvi-a-jak-probihaji/>

Hughes, D. A. (2017). *Budování citového pouta.* Institut fyziologické socializace s. r. o.

Jirková, K. (2021). *Metodika: Realizace kontaktů dítěte v pěstounské péči s rodiči a osobami příbuznými a blízkými.*

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodika_Realizace+kontakt%C5%AF+d%C3%ADt%C4%9Bte+v+PP+s+rodi%C4%8Di+a+osobami+p%C5%99%C3%ADbuzn%C3%BDmi+a+bl%C3%ADzk%C3%BDmi.pdf/ca9b0aea-78ef-f354-bf65-febc3a2d48c9

Koluchová, J., Matějček, Z., Bubleová, V., Kovařík, J. (2002). *Osvojení a pěstounská péče.* Portál.

Koluchová J., & Sobotková I. (2003). *Význam uspokojování psychických potřeb dětí v pěstounské péči.* www.pediatriepropraxi.cz

Langmeier, J. & Matějček, Z. (2011). *Psychická deprivace v dětství.* Karolinum.

Matějček, Z. (1999). *Náhradní rodinná péče.* Portál.

Matějček, Z. (2005). *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte.* Grada.

Matějček, Z. (2007). *Co děti nejvíc potřebují.* Portál.

Matoušek, O., Pazlarová, H., et al. (2014). *Podpora rodiny – manuál pro pomáhající profesie.* Portál.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2023, 1. února). *Formy náhradní rodinné péče.*

<https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (n.d.). *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany.*

<https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2015). *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče.* <https://www.pravonadetstvi.cz/files/files/SBORNIK-NRP.pdf>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2024, 20. března). *Statistiky.*

<https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

Náhradním rodinám. (n.d.). *Odborní služby*. <https://www.nahradnimrodinam.cz/odborne-sluzby/>

Natama. (n.d.). *Co je to porucha attachmentu?*. <https://www.natama.cz/cs/co-to-je-porucha-attachmentu/>

Pazlarová, H. (2016). *Pěstounská péče – Manuál pro pomáhající profese*. Portál.

Plháková, A. 2003. *Učebnice obecné psychologie*. Akademie věd České republiky

Plháková, A. (2022). Jarmila Koluchová. *Československá psychologie*, LXVI (3), 174-175. 10.51561/cspych.66.2.174

Prima Rodina. (n.d.). *Základní informace*. <http://www.prima-rodina.cz/pages/informace>

Rozum a cit. (n.d.). OSPOD a doprovázející organizace v životě pěstounské rodiny. *Kdo zastává jakou funkci?*. <https://www.pestouni-rac.cz/stranka/ospod-a-doprovazejici-organizace-v-zivote-pestounske-rodiny/>

Sdružení pěstounských rodin. (2017). *Metodika: Doprovázení pěstounských rodin. Sdružení pěstounských rodin*. <https://www.pestouni.cz/wp-content/uploads/2019/05/Metodika-doprov%C3%A1zen%C3%AD-p%C4%9Bstounsk%C3%BDch-rodin.pdf>

Semerádová, M., Černá, R., Zachařová, B., et al. (2013). *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. Amalthea o.s. <https://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborn%C3%A9%20metodiky/doprov%C3%A1zen%C3%AD/metodika-doprovazeni-2013.pdf>

Skleničková, A., Lipová, D., Špalek, J., Švecová, R. (2023). *Pěstounská péče na přechodnou dobu v datech: Výsledky kontinuálního výzkumu PPPD od roku 2009 do roku 2021*. https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Pe%CC%8Cstounska%CC%81_pe%CC%81c%CC%8Ce_na_pr%CC%8Ce_chodnou_dobu_v_datech.pdf

Skleničková, A., Lipová, D., Špalek, J., Švecová, R. (2023, 18. listopadu). *Podrobné výsledky kontinuálního výzkumu PPPD od roku 2009 do roku 2021*. Dobrá rodina. <https://dobrarodina.cz/blog/podrobne-vysledky-kontinualniho-vyzkumu-pppd-od-roku-2009-do-roku-2021/>

Služby pro rodinu. (n.d.). *Poskytované služby*. <https://www.sluzby-pro-rodinu.cz/>

SOS dětské vesničky. (n.d.). *SOS Přístav Karlovy Vary*. <https://www.sos-vesnicky.cz/pobocky/sos-pristav-karlovy-vary#z%C3%A1kladn%C3%AD-informace>

Staňte se pěstounem. (n.d.). *Pěstounská péče*.
<https://www.pestounskapecevk.cz/index.php/pp>

Šolcová, I. (2011). *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Grada.

Šulová, L. (2004). *Raný psychický vývoj dítěte*. Karolinum

Valová, A. (2023). *10 let doprovázení pěstounských rodin: Doprovázející pracovník by měl být pěstounské rodině „k ruce“*. Sdružení pěstounských rodin z.s.
https://www.pestouni.cz/wp-content/uploads/2023/10/pestouni_sbornik_10-let_A5-5.pdf

Vyhláška č. 449/2021 Sb., kterou se mění vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. (2021). <https://www.e-sbirka.cz/sb/2021/449?zalozka=text>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (1999).
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora/ky: Kateřina Spieglová, DiS.

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Organizace zaměřené na náhradní rodinnou péči v Karlovarském kraji

Vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

Rok dokončení práce: 2024

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh):

Přímé citace: 8 394

Ostatní text: 80 402

Celkový počet znaků: 88 796

Počet pramenů a literatury: 46

Názvy souborů:

Text práce ve formátu PDF: BP_Spieglova_2024